

Prof. Dr. Aziz Konukman
Kamunun Küçültülmesi Karşısında Oluşan Boşluğu
Meslek Örgütlerinin Doldurması Gerektiğini Söyledi...

MESLEKİ DENETİM YOKSA PİYASA VAHŞİLEŞİR

EMO Basın- Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Aziz Konukman, kamunun küçültülmesinin, TMMOB gibi meslek örgütlerinin daha aktif olması gereken bir sürece işaret ettiğini belirtirken, bir mücadele eksenini olarak “kamunun yeniden kamulaştırılacağı bir fırsat” değerlendirmesini yaptı. Mesleki denetimin gerekli ama yeterli olmadığını ifade eden Konukman, TMMOB’nin alanının genişletilmesinin kamusal yarar adına zorunlu olduğuna dikkat çekti. Meslek örgütlerinin özellikle mesleki denetim anlamında pasifize edilmeleri durumunda, piyasanın vahşileşeceği uyarısını yapan Prof. Konukman, “Eğer meslek örgütleri devreye girmezse kamusal alan tümüyle piyasaya eşitlenir; yani artık kamusal alan diye bir şey kalmaz, kamusal hizmet diye bir şey kalmaz” dedi.

Elektrik Mühendisliği’nin sorularını yanıtlayan Prof. Dr. Aziz Konukman, kamu hizmetinden kamusal denetime, mesleki denetimden, denetim ve meslek örgütlerinin demokrasi içindeki yerine varıncaya kadar çok boyutlu olarak meslek örgütlerinin konumunu değerlendirdi.

Kamusal denetim ve mesleki denetimi nasıl tanımlarsınız? Mesleki denetimin kamusal denetim içindeki yeri nedir?

Prof. Konukman: Kamusal denetim temel olarak kamu yararı ilkesine dayanır. Dolayısıyla kamusal denetim hizmetinin üretimi de kamu kaynaklarıyla yapılır. Bu kamu kaynaklarının temelinde de yurttaşların ödediği vergiler vardır. Kamuyu daha geniş alıyorum; yani sadece devletle sınırlı ele alırsak dar kalır. Kamu geniş anlamda, devletin yanında genellikle yasalarından kaynaklanarak kamu yararını gözetici olan kurumları da kapsar. Mesela TMMOB böyle bir işleve sahip; geniş anlamdaki kamunun içindeki bir aktördür. Yoksa dar anlamda devletin bir organı değildir, ama kamusal alanın önemli bir parçası. Çünkü bu hizmetler üretilirken, doğa korunacak ve bunlar piyasalaştırılmayacak, ticarete konu olmayacak. Mühendislik doğaya müdahaledir, çok doğal olarak doğayı dönüştürüyor; ama bunu yaparken, doğanın kendini yeniden üretimini engellemeyecek. Yoksa ortada ne mühendislik ürünleri kalır, ne doğanın kendisi kalır. Bakın, burada bu meslek örgütüne bir görev düşüyor. Barajlar yapılırken, HES’ler yapılırken, aklınıza gelebilecek doğayı dönüştürücü ne kadar hizmet alanları varsa, burada, bizatihi o hizmetin üretiminde yer alacak olan bu meslek grupları aynı zamanda hem üretecekler, hem de denetleye-

cekler. Üretim işini tek tek yapabilirler, ama denetim işini tek başlarına yapamazlar. Onların örgütü bunu yapabilecek olan bir aktördür.

EMO’nun düzenlediği kamusal ve mesleki denetim konusunun ele alındığı Hizmet Üretim Çalıştayı’na yakından takip ettiniz. Çalıştadaki tartışmalar ışığında mesleki denetimin sınırı sizce nasıl belirlenmelidir?

Prof. Konukman: Çok karıştırılan bir şey oluyor burada. Teknik mesleki denetimle kamu hizmeti denetimi nerede başlıyor, nerede bitiyor? Bir bakıyorsun, ikisi eşdeğer görünüyor. İkisi aslında farklı bir şey, ama her mesleki denetim aynı zamanda da dolaylı şekilde bir kamusal denetimdir. Çünkü siz, meslektaşınızın yaptığı işleri nasıl denetliyorsunuz? Standartlar belirliyorsunuz, ilkeler koyuyorsunuz. Hatta bunun etik ilkeleri de var, yönetmelik hazırlıyorsunuz. Bunun her biri bir standart. Bunu kim yapacak? TMMOB yapacak. Eğer buna uygun bir kamu hizmeti üretimi varsa, buna uygun şartlarda, zaten kamusal denetim de sağlıklı bir şekilde yürüyecek demektir. Niye? Çünkü siz, mesleğin koşullarına uygun hizmet üretimini sağladığımız zaman, o konular daha sağlıklı olacak, o asansör daha sağlıklı olacak. Ama o ilkeleri, o standartları, o etik kuralları tamamiyle piyasanın güdümüne verirsiniz, o zaman ne olacak? Dolaylı olarak kamusal denetimde çok ciddi sorunlarla karşılaşacaksınız, yani neredeyse ayıplı mal gibi ayıplı mühendislik hizmetleri olacak. Ayıplı olduğu zaman da burada kimine göz yumulacak, kimine göz yumulmayacak filan. Onun için, ikisini birbirinin tamamlayıcısı gibi görelim; yani biri olmazsa diğeri olmuyor. Bir laf vardır; “Gerekli, ama yeterli koşul değil” derler. Mesleki denetim gerekli, ama sırf “Mesleki denetim yaptık, bizim asli görevimiz budur. Dolayısıyla “Öbürü zaten otomatikman gelecektir” tespiti doğru değil.

Peki kamusal denetimin dışına düşen bölümü var mıdır sizce?

Prof. Konukman: Özellikle bu ticarileşmelerle birlikte bu alanlar grileşti; yani neyin nerede başladığını, nerede bittiğini bilemiyorsunuz. Siz, ona hizmet üretimi diyorsunuz. Asansör denetimi filan hizmet üretimi kategorisine giriyor galiba. Sizin bilançolarınızdaki adı öyle ya.

Denetim yaparak, bir taraftan üyelerine, mühendislere hizmet verdikleri düşünülüyor. Aslında hizmet üretimi daha geniş bir kavram olduğu için denetim hizmeti diyelim. Kapitalizmin bugün geldiği aşamada sıklıkla her türlü denetimin özellikle sermaye üzerindeki denetimlerin gevşetilmesine tanık oluyoruz: Bu süreçle birlikte nasıl değerlendirirsiniz?

Prof. Konukman: Küreselleşmeyle birlikte kamunun müdahale alanı daraltılmaya başlandı. Daha önceki sermaye birikim modelini hatırlayalım; kitlesel üretim, kitlesel tüketim. Orada kamuya büyük bir görev düşüyordu. Çünkü kamu, artık değerın realizasyon sorununu piyasalar çözemediği zaman devreye girerek alım yapıyordu, şunu yapıyordu, bunu yapıyordu ve sistemi dengeye getiriyordu. Eğitim, sağlık gibi, özel sektör kendi imkanlarıyla yapmaya kalksa, bu hazır işgücünü bulması için dünyanın masrafını yapması gerekir.

Meşhur petrol kriziyle beraber sistem krize girince 70'li yılların sonunda, yeni bir birikim modeli arayışı oldu. Burada artık kapitalistler her türlü doğrudan ve dolaylı maliyetleri minimize etmeye başladı. Bu da kaçınılmaz olarak kamunun müdahale alanlarının daraltılmasını gündeme getirdi. "Ben, artan maliyetlerimden kurtulayım, yeniden kârlı alana döneyim" arayışı içinde olunca, emekçilerin refah devleti uygulamalarıyla kazanılmış olan ne kadar hakları varsa bu yüklerden özel sektörün kurtulması gerekiyordu. Yeni kamu anlayışı buna göre dizayn edildi: Üç alandan artık kamu çekilecek: Mümkün mertebe küçük bütçe, mümkün mertebe KİT'leri satmak, özelleştirmek ve kuralların önemli bir kısmını kaldırmak. Çünkü her bir kural, aslında bir maliyet. Asgari ücret bir kural, ama bir maliyet. Fazla mesai bir regülasyon, ama maliyet. Kadınlara doğum izni, evet, bir hak; ama bir maliyet. Ne yapacaksınız; bütün bu kuralları tek tek tasfiye edeceksiniz, her biri belli zaman aralıklarıyla olabiliyor; çünkü sınıflar dengesi hemen izin vermiyor. Örneğin asgari ücret hemen tasfiye olamaz; önce bölgesel ücret, sonra tasfiye gibi. Hemen pat diye 8 saati tasfiye edemiyorsun. Atipik istihdam biçimleri, part-time, evden çalışma vesaire. Bunlar, hem dar anlamda devletin alanını daraltıyor, hem de kamusal alanda aktör olabilecek örgütlerin de alanını daraltıyor.

Meslek örgütlerinin yasalarının çıkış dönemini hatırlayalım. TMMOB Yasası, Fordist sermaye birikim modeli dönemine tekabül ediyor, 54'ler filan. Dolayısıyla kamunun genişleyici konjonktüründe yeni bir kamusal aktör olarak devreye girmişti. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra çevre ülkelerin çoğunda kamu genişlemişti. Şimdi hangi döneme geliyoruz; kamunun daraltılması. Kamusal alandaki aktörleri de yavaş yavaş tasfiye et kardeşim. Kim bunlar; meslek örgütleri.

Mesleki denetim kapsamını daraltmaya hatta kaldırmaya yönelik olarak meslek örgütlerinin denetim yetkisinin kullanılmasına karşı düzenlemeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Prof. Konukman: Burada hangi alana sıkıştıracağız? Galiba o Torba Yasa Anayasa'ya aykırılıkla Anayasa Mahkemesi'ne gitti ya, orada ilginç bir laf var; "Mesleki denetimi kaldıramazsınız. Mesleki denetim asli görevidir" diyor. Böyle ayırımlar yaptığımızda, o zaman mesleki denetim dar anlamıyla ele alınırsa, sistem TMMOB'yi bir mesleği koruyan, mühendisi sistemin içinde koruyan bir aktör olarak görüyor demektir. Oysa bizim yorumumuz, Anayasa Mahkemesi'nin daha da ötesine geçip, "Hayır, sadece mesleki denetime sınırlanamazsınız. Mesleki denetim dar anlamda bir kamusal denetim. Daha geniş olmalıdır." Yani kamu hizmetlerini ne kadar ticarileşmeye açıyorsanız, TMMOB'nin alanının o kadar genişlemesi lazım. Niye? Çünkü ikili işlevi var; bir teknik denetim, bir de öbür türlü denetim. Ticarileşmeye girdiği zaman, o alanda mutlaka devletin bıraktığı boşluğun bu tür meslek örgütlerinin getireceği regülasyonlarla dolması lazım. Bu dolmadığı anda piyasa inanılmaz vahşileşir, inanılmaz acımasız hale gelebilir.

Kamusal Alanın Piyasaya Eşitlenmesi Tehlikesi

Mesela buğday piyasasında, 80 öncesi yıllarda ne yapıyoruz; Toprak Mahsulleri Ofisi'ni kuruyoruz. Normalde, bu bir piyasa üretimi. Devlet, burada boşluğu taban fiyatlarıyla dolduruyor. Devleti, regüle eden en önemli aktörü buradan çektiniz. İşte o boşluğu mutlaka ve mutlaka bu meslek örgütlerinin doldurması lazım. Yeni dönemde meslek örgütlerinin alanının daha da genişletilmesi lazım. Biraz alan dardı; çünkü devlet de vardı orada. Hep şöyle derim zaten: Devletçilik, kamuculuğu belli ölçülerde meslek örgütleri için öldürür. Çünkü "kamuculuk=devletçilik" olmadığı için bunu söylüyorum. Eğer meslek örgütleri devreye girmezse kamusal alan tümüyle piyasaya eşitlenir; yani artık kamusal alan diye bir şey kalmaz, kamusal hizmet diye bir şey kalmaz. Bazı arkadaşların dediğinin tersine -TMMOB de küçülme durumundadır diyorlar- devletin küçülmesiyle birlikte TMMOB'nin alanının açılması gerektiğini söylüyorum. Kamunun yeniden kamulaştırılması gibi; kamunun daha

Kamu hizmetlerini ne kadar ticarileşmeye açıyorsanız, TMMOB'nin alanının o kadar genişlemesi lazım. Niye? Çünkü ikili işlevi var; bir teknik denetim, bir de öbür türlü denetim. Ticarileşmeye girdiği zaman, o alanda mutlaka devletin bıraktığı boşluğun bu tür meslek örgütlerinin getireceği regülasyonlarla dolması lazım. Bu dolmadığı anda piyasa inanılmaz vahşileşir, inanılmaz acımasız hale gelebilir.

demokratikleşme olanağı doğdu, eğer TMMOB engellenmezse. Bu engelin bir kısmı örgütün kendi içinden gelebilir: “Her şey piyasalaştı. Biz şimdi burada yer alırsak, rekabet eden bir kurum gibi olacağız. Bu da bizim asli görevimizi engellemez mi?” Tam da belki istediğimiz oluyor; bundan sonra esas anlamda asli görevimiz olan mesleki denetime gireceğiz. Yani tehlike gibi gözükken şey, aslında fırsat. “Gerçek TMMOB de zaten burada var olabilir” düşüncesinde bir sürü insan var.

Özetle şöyle söyleyeyim: Birileri diyor ki, “Biz bu alanlardan ne kadar çekilirsek, asli alanımıza, mesleki denetim alanımıza döneceğiz.” Bunu derken de aslında “Çok da yapmıyoruz bunu” anlayışı da var. Sizin yapı denetimini filan mesleki denetim olarak görmüyor. “Kavram kargaşası var” demekten kastım oydu. Mesela asansör denetimini, topraklama ölçümünü bir denetim olarak görmüyor. “Üyesiyle çatışan, üyesiyle rekabet eden TMMOB olmasın” diyorlar. Hizmet üretim kalemi büyük, üye aidatları son derece küçük. Hizmet üretim kalemi küçülünce gerçek evimize döneceğiz şeklinde uç bir anlayış da var.

Öbür tarafta da, “Hayır, bu alanları bırakırsak, burayı özel sektörün kâr hırsıyla dolu olan kurumlar dolduracak. Aynen asgari ücret tespitinde olduğu gibi, “Bir mühendislik işi asgari şu işle yapılmalıdır” da olduğu gibi. Kapitalizm bu kullanım değeri ve değişim değeri arasında farklılık yarattığı için, biz, o değişim değerinin asgari düzeylerini belirleyelim. “Saldım çayıra, Mevla’ m kayıra” dersin, o malın fiyatları alır başını gider. Teknik denetim dediğim şeyleri yapabilmek için bir finansmana ihtiyaç var. Bu, sadece üyenin kendi imkanlarıyla olmaz.

GATS’la birlikte daha tehlikeli bir şey daha geliyor. Küçük olan büroların da yaşama şansı olmayacak; aynı avukatlık bürolarında olduğu gibi. Mali müşavirlik şirketleri de çok büyük şirketlerin zaten taşeronu. Eskiden müşavirken, büron varken, şimdi bunların elemanı olacaksın. Buraya doğru gidiyor. Mühendis sıradan bir işçi olup büyük şirketin elemanı olduğu andan itibaren zaten bütçenizdeki hizmet üretim kalemi çok ciddi anlamda daralacak. O zaman belki daha sağlıklı olacak. Yani eskiden tek tek üyeleriyle belki dedikleri tehlike doğuyordu, yani üye ile rekabet gibi görülüyorsa bile, şimdi koskoca tekel olacak karşısında. Yani TMMOB’nin bu alanlarda, bu denetim alanlarında varlığı artık seçeneksiz bir şekilde, “Yasalar engellese dahi ben buradayım” demesi gereken bir sürece doğru gidiyor GATS yüzünden. Benim gördüğüm manzara bu.

Sermayenin Tercihi TMMOB Değil, STK

Devletin çekilmesini TMMOB’nin ya da odaların daha fazla mesleki denetime girmesi için bir fırsat olarak gördünüz. Fakat bir taraftan hem üst yapısal olarak siyasal bir müdahale var, hem de devletin küçültülmesinin yansımaları var: Var olan mesleki denetimleri de engellemeye yönelik düzenleme arayışları var. Bir mücadele eksenini olarak fırsattan mı bahsediyorsunuz?

Prof. Konukman: Evet, o anlamda. Yoksa, sistemin kendi mantığı açısından değil. Çünkü sistem onu NGO (Non-Governmental Organization-Sivil Toplum Kuruluşu-STK) ile dolduruyor. Sistem yönetim adı altında ne yapıyor; “Devlet; çekil bu alandan” diyor. O çekildiği alanı özel sektöre

veriyor özelleştirmeye. Kamusal alandan ben çekiliyorum ya devlet olarak, bu yeri kiminle dolduruyor; sivil toplumu koyuyor buraya; “katılımcı” diyor, “saydam” diyor, “müthiş” diyor ve “Burada daha iyi kamu denetimi gelecek” diyor; Çünkü NGO diyor.

Doğrudan demokrasinin de anahtarı olarak sunuluyor. Buna paralel olarak küreselleşme sürecinde Türkiye’nin idari yapılanması içinde yer almayan pek çok yeni kurul oluşturuldu. Kamuda yeniden yapılanma reformları adı altında düzenlemeler yaşama geçirildi.

Prof. Konukman: Doğrudan demokrasi diyor. Artık siyaset, ekonomi birbirinden ayrıştı her şeyiyle. Düzenleyici kurullar, Rekabet Kurulu, Enerji Kurulu, bir sürü. Bakıyorsun, müthiş, bize başka bir dünya anlatılıyor. Burada TMMOB’ye yer yok. TMMOB’ye yer varmış gibi gözükken STK bölümü. Ama TMMOB’nin STK olduğunu ben zaten kabul etmiyorum. Onlar da kabul etmiyor ki, çağırıyorlar hiçbir karar süreçlerine. Ancak siz paydaşsanız, bir olayda doğrudan tarafsanız, sizi bir yasa görüşmesine çağırıyorlar. Şöyle bir tabirleri var: “Eğer bir olgu karşısında doğrudan sizin menfaatleriniz etkileniyorsa, siz stakeholder’sunuz (paydaş) ve o süreçte yer almalısınız” diyor. Söylemek istediğim şey şu: Uluslararası sermayenin dünyasında TMMOB çok detayda var. Mesela “Mühendisiniz ahlaki kurallara uygun mu, değil mi? Doktorlar Hipokrat Yemini’ne uygun hareket ediyor mu? Odalar yapsın bunu” diyor. Ama bakın, ne kadar daraltıyor. Onların dünyasında, bu işi artık STK’lar yapacak. Belki adı mühendisler derneği olacak. Mesela o tür şeyler kurulabilir yakında, yani TMMOB’yi oraya doğru itebilirler; “Sivil toplum kuruluşu olsun, meslek örgütü gibi davranmasın.”

Bu idari anlamda yapılan müdahaleleri nasıl değerlendirirsiniz?

Prof. Konukman: Neoliberal politikalar 80’li yıllarda yaygınlaştı ya, hemen krizlere şahit olduk; Rusya krizi, Brezilya, Güney Kore, Asya krizleri, Meksika. Bütün bu krizler şunu gündeme getirdi: Piyasanın kendi halinde bunları yapmasını bekleyemeyiz. Piyasa-devlet karşıtlığı yapmayalım, piyasa-devlet dostluğu yaratalım. Bunun için de “Devleti yeniden göreve çağıralım” dediler. Buna da “Post Washington Uzlaşması” dediler. Dolayısıyla piyasa dostu bir devleti çağıracağız. Bu kalkınmacı devlet olmayacak. Bu, Keynes’in İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki refah devleti olmayacak. Tam tersine, bu devlet düzenleyici olacak. Hatta bazıları “Yeniden düzenleme” diyorlar bu döneme. Kim olacak; bağımsız denetim kurumları olacak. Peki, bunlar klasik bir kamu kuruluşu mu olacak; hayır. Tam tersine, bunlar üçlü yapıda olacak; yönetim. Nedir? Bürokrasi olacak, sivil toplum kurumları olacak, özel sektör olacak. “Ne güzel, tamam. Demokratik bir şey” diyorsun; yalnız, sivil toplum kuruluşlarının arka planına baktığın zaman görüyorsun ki, sermaye tabanlı kuruluşlar. Ben STK’lara Sermaye Tabanlı Kuruluş diyorum. Çünkü orada TESEV var, TÜSİAD var, TİSK var. STK’nın arkasını kazıdığınızda kim var; sermaye var. Zaten sermayenin iktidarı. Karar mekanizmalarındaki üç koltuğun da sermayeye aktarıldığı bir model. Hani, Lenin’in meşhur şeyi vardır ya; “Tüm iktidar Sovyetlere!” Burada da tüm iktidar sermayeye. TMMOB yok, TTB yok... Model bu.

Küreselleşme, kamusal alanda daha aktif olmasına, genişlemesine izin vermiyor. Ben de diyorum ki, aslında küreselleşmenin bizatihi kendisi bu alanı yaratıyor. Ama neye dayanarak söylüyorsunuz? Kendisine verilen görev, hukuken yerinde duruyor. 80 öncesinde, orada kamu kelimesini kullanmazdık, hatta TMMOB'nin devlet karşılığı vardı, devlet burjuvazinin devletiydi.

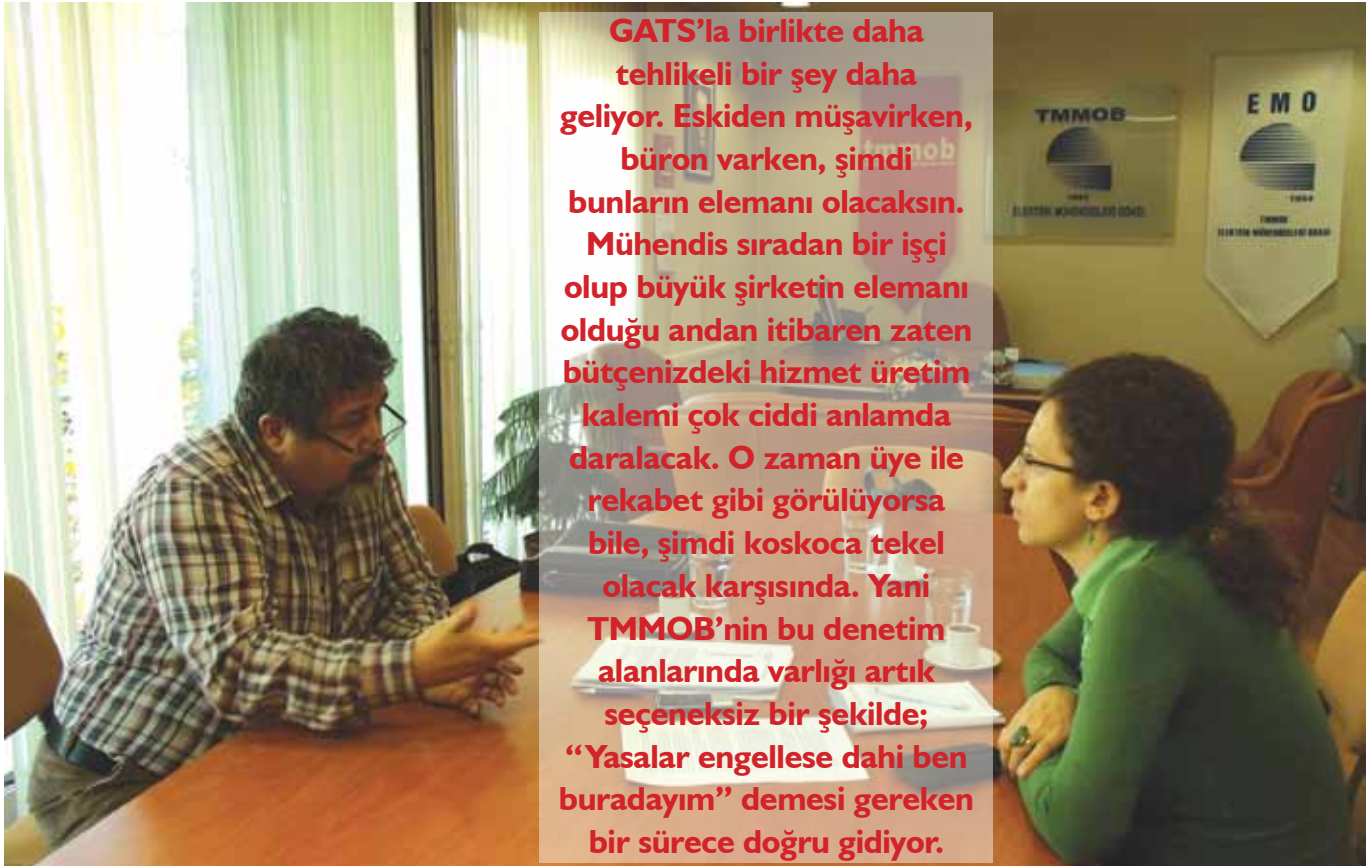
Devletin kurumları üzerinde de belki bir kamusal denetim ihtiyacını yerine getirmeye dönük bir işlev üstleniyordu. Mesleki denetim kapsamını daraltmaya hatta kaldırmaya yönelik olarak meslek örgütlerinin denetim yetkisinin kullanılmasına karşı düzenlemeler yapılmasında bu da etken midir?

Prof. Konukman: Evet. Ama 80'den sonra devletin alanı daraltılınca, müdahale biçimleri daraltılınca, kamusal alanda bir boşluk yaratıldı. Bunu sistem öze verdiği zaman da, "STK olarak da denetimi sen yap" diyor. Hatta daha da öteye gidiyor, denetim şirketlerine izin veriyor. Hatta kamunun denetlemekle görevli EPDK'sına diyor ki, "Sen her şeyi yetiştiremezsin. Bu dağıtım şirketlerini özelleştirdik. Sen bunların içine girme. Hizmet satın al, sözleşme yap ve denetim işini o yapsın." TMMOB demiyor, dikkat et. Çünkü ona izin veriyor model. Siz de ne yapıyorsunuz; "Olur mu öyle şey?" diyorsunuz. Bir yönetmelik hazırlanıyor, yönetmeliğe itiraz ediyorsunuz. Hemen kanun çıkartıyor, yönetmelikten daha güçlü. Bu sefer kanunu iptal ettiriyorsunuz, o gün seviniyorsunuz, basın açıklaması yapıyorsunuz, bir gün sonra Meclis'ten bir yasa geçiyor, tekrar kuruluyor. Daha vahimi ne? Öyle üç kağıt yapıyorlar ki, "EPDK yerine Enerji ve Tabii

Kaynaklar Bakanlığı yapabilir" diyor. Ama bir madde daha var yanda, "EPDK da isterse..." diyor. Bu, şunu gösteriyor: Çokuluslu şirketler, küreselleşme gündeminde TMMOB yok; ama bunun olmaması demek, sizin olmayacağınız anlamına gelmiyor. Siz de bunun farkındasınız ki, bu mücadeleyi sonuna kadar yapıyorsunuz. Dağıtım özelleştirmeleri bitti. Şimdi onu denetleyecek şey tamamen özel şirketler filan olacak.

Kapitalizmin bugün geldiği aşamada, sıklıkla her türlü denetimin, özellikle sermaye üzerindeki denetimlerin gevşetilmesine, hatta denetimlerin bizzat denetlenen konumundaki sermaye tarafından ücreti ödenen piyasalaşma süreçlerine tâbi kılınmasına tanık oluyoruz. Bu gidişatı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Prof. Konukman: Zaten Yapı Denetimin Yasası da öyle. Orada denetimi yapan kişi patronunu denetliyor. Komedi. Şimdi biraz daha güçlendirecekler onu, patronun karşısında başka bir patron çıkacak, denetimin patronu olacak o; yani biraz daha pazarlık güçleri artacak, sadece o kadar. Ama sermayenin denetlenmesi anlamına geleceğini zannetmiyorum. Zaten kapitalizm denetimden hoşlanmaz, ama uzun vadede şöyle bir sorun var: Mesela deprem. Devletin formal yapıları içerisinde yok, ama şuralarda TMMOB var. Oradaki toplantılarda önerileri var; fakat resmi işlerde yeri yok. Niye? O denetimler birer maliyet getirecek, o maliyet şirketin kârını etkileyecek, bütün yapıları etkileyecek. Bunları sağlamlaştırayım diyeceksin, bir sürü sorun olacak. Afet Yasası'nı çıkarttı, TMMOB yok. Uzun vadede aslında bu, sistemin temelini dinamit koymak demektir.

GATS'la birlikte daha tehlikeli bir şey daha geliyor. Eskiden müşavirken, büron varken, şimdi bunların elemanı olacaksın. Mühendis sıradan bir işçi olup büyük şirketin elemanı olduğu andan itibaren zaten bütçenizdeki hizmet üretim kalemi çok ciddi anlamda daralacak. O zaman üye ile rekabet gibi görülüyorsa bile, şimdi koskoca tekel olacak karşısında. Yani TMMOB'nin bu denetim alanlarında varlığı artık seçeneksiz bir şekilde; "Yasalar engellese dahi ben buradayım" demesi gereken bir sürece doğru gidiyor.

Onun için, mecazi anlamda bir laf söyledim sizin çalıştayda, “Son tahlilde, aslında kapitalizm geleceğini teminat altına almak istiyorsa, TMMOB gibi kuruluşların olması lazım” dedim. Kârlılığı olumsuz etkiler TMMOB’nin varlığı, ama uzun vadede, yani yangın çıkmayacak konut, yıkılmayacak bina, bunlar sisteme meşruiyetini kazandırır. Kısa vadede ise binalar yıkılacak kardeşim, savaşlar olacak ki, kâr oranları düştüğü zaman tekrar yükselebilirsin... Yani kapitalizmin öyle bir paradoksu var. Mesela denetimden geçmiş şirketin marka değeri yükseliyor. Keynes’in meşhur bir lafı vardı; “Uzun dönemde hepimiz ölüyoruz.” Yani uzun dönemi kimse düşünmez. Ortada böyle bir paradoks var.

İdari yapıya yapılan müdahalelerle kamusal denetim ve denetim süreçlerine yapılan müdahaleler arasında paralellik var mıdır? Genel bir çerçevede kurduğunuz bağlantıyı işlevsel olarak biraz daha ayrıntılandırabilir misiniz?

Prof. Konukman: Var, tabii. Bir şeyin mülkiyet biçimi olarak devletten alınıp özel sektöre verilmesinin yetmeyeceğini gördüler. Çünkü o sırada kamusal denetim olursa, sermaye yüksek kârla çalışmayacak, kendi mülkiyetinde olsa dahi. Bir örnek verelim. Özelleştirme Kurulu kararı, özellikle dağıtım şirketlerinin özelleştirmesinde; “Kayıp-kaçak oranları özelleştirme sonrası indirilecektir” diyor. Yatırımlar yapılıyor mu; yapmıyor, belli. Ama özele verirse, çok rahat bir şekilde yapmaması üzerinden bir yaptırımı olmayacak. Tam tersine, “Uygundur” diyecek.

TMMOB Ayak Bağı Olarak Görülüyor

Hatta bu EPDK gibi kurullar ya da Şeker Kurulu gibi kurullar AKP Dönemi’nde bir değişikliğe daha uğradı bu yetki yasalarıyla beraber. Bunlar da merkezileşti. Onun için bazıları “State governance” diyorlar, devlet yönetişimi. Ecevit’i hatırlayın. Ecevit ne dedi; “Türkiye’yi biz mi yönetiyoruz, bunlar mı yönetiyor?” Ama onun kuruluş nedeni o zaten. Çünkü siyasetçi popülist davranabiliyor. “Siyasetçi, oy uğruna TÜSİAD’ı düşünmeyebiliyor, TİSK’i düşünmeyebiliyor zaman zaman. Düzenleyici kurul kurarsak, popülizmden kopar siyasetçi. “Yönetim artık üçlü yapıya geçti” diyorlar ya, bu bile yeterli görülmemiş olmalı ki, Erdoğan bunu ne yaptı; bu düzenleyici kurulu kendine bağladı kanun hükmünde kararnamelemlerle. Olacak şey değil. Dünyada ancak Latin Amerika ülkelerinde var, diğerlerinde yok. Düzenleyici kurul kurdum, ne gerekçesiyle; siyaset ekonomiyeye karışıyor. Ne demek? Halka dönük, seçim zamanları bir seçim bütçesi yapıyor. Ne yapalım? Öyle bir elini kolunu bağlayalım ki bu siyasetçinin, tamamıyla uluslararası kuruluşların da gözetiminde kendi iç denetimlerini kursun bunlar. Kuruldu. Fakat üç koltuğun sermayeye ayrıldığı düzen bile yetersiz ki... EPDK; bunların adamları zaten. Denetimi bunlar yapsa bir sorun çıkar mı? Ama güvenmiyorlar ki, “Özel bir denetim şirketiyle satın alma sözleşmesi yap, denetimi özele yaptır” diyorlar. Bütün yönetişim modeli orada şeker gibi duruyor. O kararlara bakın, hepsi sermayenin lehine. Ama onda bile bir belirsizlik var diye, “Kamunun K’sına bizim tahammülümüz yok. Bunu nereye verelim; denetim şirketine” diyor. “O zaman EPDK’yı da ne yapayım; Başbakanlığa bağlayayım.” Dehşet! Tüm iktidar artık sermayeye. Tayyip Erdoğan’a gibi gözüküyor; ama aslında sermayeye, yani hiç tereddüde yer bırakmaksızın. EPDK’nın ayak bağı görüldüğü bir yerde TMMOB filan tamamıyla ayak bağı. Adam, kamunun kendi

denetim kurumunu bile ayak bağı görüyor, Sayıştay’ı bile. Sayıştay dediğin kim? Meclis’ten atıyor, bütün kurul üyeleri onlar tarafından atanıyor. Meclis’teki çoğunluk kim? AKP. Onlara bile tahammülü yok. Gidin, bakın. “Başbakanlık bilgi ulaştırmadığı için” deniliyor.

Şöyle düşünelim: Bunlardan bağımsız, kanun hükmünde kararname ve torba yasalarını niye mevcut kanun yapma süreçlerinden bağımsız geliştirdiğini bir düşünelim. Meclis ağırlık olarak AKP’nin elinde değil mi? Hükümet de onun elinde. İsteddiği kanunu çıkartabilir mi, hiçbir engeli var mı? Yok. Zaten çıkartacak. Meşruiyet açısından birinci yol çok çok sağlıklı. Uluslararası sermaye, sermaye, o kadar aceleciler ki... “Bekleyemeyiz biz. Kanun oraya gidecek, oradan gelecek filan.”

Tarihin hiçbir döneminde sermayenin bu kadar doğrudan temsilciliğini üstlenmiş bir iktidar yok. Ne olur, şu karıştırılmasın: Birileri hâlâ “Laik TÜSİAD, seküler TÜSİAD, öbürkü MÜSİAD” diyor. Evet, pasta kavgası var, ihale kavgası var; ama aynı gemideler. Kayıkçı kavgası onlar. Onun için TÜSİAD ağzını açamıyor hiçbir şeye. Dolayısıyla inanılmaz bir şekilde sermayenin hiçbir pürüz yer almaksızın hâkimiyetini tescil etti bu uygulamalar. Üstelik, Anayasa Mahkemesi’ni yeniden dizayn etti, mahkemeleri yeniden dizayn etti.

Kurullar, hem düzenleyici hem denetleyici konumunda yer alıyorlar. Ama TMMOB söz konusu olduğunda, hem düzenleyici, hem denetleyici olması sorun olarak yansıtılıyor. Bunu nasıl değerlendirmek lazım?

Prof. Konukman: İş yapacaksın, yani “Şu şöyle yapılır” filan diye söyleyeceksin. EPDK’nınki öyle değil, piyasaya ilişkin düzenleme. İki de düzenleme; ama birisi piyasayı düzenleme, aynı zamanda denetleme. TMMOB’deki kendi içine ilişkin şeyleri düzenleme, bize içkin. Mühendislik asgari ücreti gibi düzenlemeler zaten denetime yönelik olduğu için diğer düzenlemelerden farklı olduğunu düşünüyorum. Sen ne yapmış oluyorsun bu müdahaleyle? Kullanım ve değişim değeri dedik. Arz-talep dengesine bıraktığın zaman, örneğin Tabip Odası diyor ki “Bu buraya düşemez kardeşim. Bu adam malzeme alıyor vesaire. Mümkün değil” diyor. Ama piyasa mantığına göre fiyatın düşmesi lazım. Kullanım değeriyle değişim değeri arasında minimum bir kural koyarak, kullanım değerinden nereye gidiyorsun; değişim değerine bir minimum fiyat belirlemeye gidiyorsun. Odanın güzelliğine bak.

TMMOB ve odalarının yaptığı denetim hizmetine ilişkin bu noktaya geldikten sonra daha ileri gidecek olursak; diyelim bir hizmetin üretilme ihtiyacı var. Devlet bu alandan çekilmiş ve tamamen özel sektöre bırakılmış; ama bunun yarattığı yoksulluktan diyelim, bu hizmet açığını hisseden yerler var. Bu tür durumlarda meslek örgütleri doğrudan hizmet üretimi içinde olmalı mıdır?

Prof. Konukman: İnanılmaz kritik, belki de en çok tartışılması gereken bir yere geldik. Piyasada eğer bir rant oluşmasını engellemek istiyorsanız... Senin dediğin bir nevi rant. Ne oluyor; hizmeti alamıyor adam. Alamayınca, bir boşluk var yani.

Diyelim ki küçük bir yerde, mühendislik hizmetini karşılamak için parasal karşılığı da yeterli olmadığı için oraya gitmeye gerek görmüyor.

Prof. Konukman: Denetimin her alanında hiç tereddütsüz yer almalı TMMOB. Yer almazsak, bizim dışımızda zaten piyasalaştı. Bu benimle ilgili bir şey değil, ben almadım ki bu kararı. Ben çekildiğim zaman bunlar var ortada. Hizmetin hiç yapılmama ihtimali de var. Ama hizmetin yapılmaması; refah kaybı demek. Bu kayıp da dikkate almamız gereken bir şey. Dolayısıyla ben, olması taraftarıyım.

Kıtlık Rantına Müdahale Gerekir

Mesela Eczacılar Odası'nın Türkiye'de bulunmayan ilaçları getirmesi...

Prof. Konukman: Eczacılar Odası'nda bana dediler ki; "Hocam; ölsün ya. Kapitalizmin sefalet ürettiği, insanları mağdur ettiği anlaşılmalı. Oda niye payanda oluyor?" Kamusal alanı öyle tarif edemezsin. Sen yapmadığın zaman... Örneğin işçi sağlığına ilişkin, 15 günlük kursla uzmanlık belgesi veriyorlar. "İnsanlar ölüyor, cinayetler oluyor. Böyle bir yasa gerekli" dedik. Ama yasa nasıl çıktı; patronun bütün sorumluluğunu çalıştırdığı elemanına yükleyen bir sistem olarak çıktı. Dolayısıyla böyle işler de kamusal görev. Çünkü kamu adına bu işleri yapanların şöyle bir sorumluluğu var: Kamusal alanda yaratılmış o boşluğu piyasanın doldurmasına izin vermeyecek. Piyasa, olasılıklar içinde en kötü olasılıktır; çünkü işin içinde, kıtlık rantı var, karaborsa var. Müdahale edeceksin kardeşim.

Mesleki denetimin demokrasi ve siyasal yönetimle ilişkisini nasıl kurmalıyız?

Prof. Konukman: Çok sorunlu bir alan o. Mesela korporatizm diye bir şey var. Meslek örgütleri üzerinden, "Onlar ne diyorsa, onların dedikleri uygulansın" da doğru değil. Çünkü meslek örgütleri, adı üzerinde, belli menfaatleri temsil ediyor. Halbuki demokrasi ise, kimsenin ötekileştirilmeden, herkesin katkılarının alındığı rejimin adı. Bazıları ona inanç sistemi diyor. Hayır. Ateist adam. Ateisti, dindar bütün fraksiyonlara karşı koruyacaksın. Orada da meslek örgütleri demokrasinin olmazsa olmaz bir koşulu, katılımcılığın en önemli unsurlarından biri; ama tamamıyla karar mekanizmalarında onların çok belirleyici olduğu yapılara gidersek, o biraz korporatist bir yapılanmaya doğru gider ki, faşizmde karşılığı olmuş, yani somut sonuçlar alınmış bir şey. O da çok istenilir bir şey değil. Çok teknisist olmayacak. Belki de bazen mühendislerin dediğinin tersini yapacağız; yani toplumun kabullenebilir ölçüleriyle mühendisliği buluşturacağız. Onun için zaten ne diyor sizin sloganınız; toplumcu mühendislik.

Mesela kadın kotası deniliyor, bilmem ne kotası deniliyor ya, eğer güç ilişkileri içerisinde TMMOB siyasette yer alamıyorsa, siyasal partiler üzerinden kotalar getirilerek, meslek örgütlerinin partilerin sözünün söyleneceği bir konuma getirilmesini şiddetle savunuyorum mesela. O zaman bazı düzenlemeleri yapamayacaklardır TMMOB'ye rağmen. Bu çok önemli bir şey. Fiili durumu da söyleyeyim. En sağcısından en solcusuna kadar, bir kanun görüşülürken ilk başvurulacak kaynak hangisi, biliyor musunuz? TMMOB ve Tabipler Birliği, sendikaların yayınları. İlkokul mezunu adam, seçilmiş gelmiş, tasarımı görüşülüyor. Ne yapacak? Şunu kabul etmiyorum, sakın öyle anlaşılmasın: Eski DİSK

Başkanı istifa ediyor, eski DİSK Başkanı olarak bir parti... Sıçrama tahtası oluyor. O zaman kimse ciddiye almaz orada. Tarihsel örnekleri var. DİSK başkanları, Türk-İş başkanları Parlamento'ya gitti, hiçbir etkinlikleri olmadı. Benim dediğim, örgütlü temsil. Emekten yana bütün partilerde meslek örgütlerinin ciddi bir şekilde ağırlığı olması lazım. İdeoloji tabii ki belirleyici, ama ideolojinin de sağlam bilgilerle donatılması lazım. Bu birikim de bu odalarda var.

Kamu İçin Mesleki Denetim Faydalı

Son olarak, meslek örgütleri sizce nasıl bir yol izlemeli?

Prof. Konukman: Mühendisin standartları, mühendislik hizmetinin tanımı, bunları eğer bu Oda belirleyemezse, o zaman ne olacak; paralel oda gibi bir şey çıkacak. Birisi kalkıp teknisyenlere diploma veriyor. Ne olacak; Oda'nın otomatikman üyesi olacak bunlar, değil mi? "Kötü para iyi parayı kovar" diye bir Gresham Yasası var. Benim korkum, bu tür diplomalarla kötü mühendislik uygulamaları yaygınlaşacak, iyi mühendisi kovacak ve kovduğu zaman, Oda da kötü mühendislerin örgütü olacak. Tehlike bu.

Denetim gittiği an hepsi alan olarak gidecektir. "Mesleki denetim gerekli, ama yeterli değil" dedim ya, ama gerekli olanı da kaldırırsan, o zaman zaten o yeteneklerin kaybolmuş olacak. Mesleki normları belirleyemeyen adamın öbür denetimleri yapması tuhaf bir şey olur. Bir de somut şeyler var. Mesela deprem sonrası raporlara baktım. TMMOB'nin devreye girmesiyle beraber bayağı olumlu sonuçlar var. LPG mesela, vakalar var, denetim öncesi ve sonrasına ilişkin istatistikler tutulmuş. İyi, sonuçlar iyi. Odalar orada daha aktif olursa daha da iyi olabilir. Sonuçları da denetimin yararlı olabileceğini gösteriyor. ■